Биљана С. Солеша
Медицинска школа
Крушевац

DOI: 10.46793/KDNN25.193S
UDK: 821.163.41-3.09 Андрић И.

ФИГУРА КЊИГЕ У КРАТКОЈ ИСТОРИЈИ ДУГОГ СТРАХА У ПРИПОВЕЦИ „КЊИГА" ИВЕ АНДРИЋА

Апстракт: Предмет истраживања овог рада је вишезначност мотива књиге у истоименој приповеци Иве Андрића. Уводни део садржи осврт на специфичности уметничке слике детињства у Андрићевој збирци *Деца*. У централном делу рада прати се разрада мотива књиге, који се испољава као социјални атрибут (коришћена књига), жеља, одушевљење, сан, траума, страх. Главни јунак, сиромашни ученик, са нестрпљењем очекује тренутак када ће моћи бесплатно да користи школску библиотеку. Несрећним случајем испуњење жеље се претвара у трауму. Истражујемо тему и литераризацију страха и трауме које је проузроковало ненамерно, случајно оштећење књиге, као и примењене наративне стратегије. Анализом закључујемо да се књига у причи не испољава као уџбеник или забава, већ као статусни симбол, амблем сиромашних и богатих, водич кроз другачије светове, предмет жеље и узрок страха.

Кључне речи: књига, сиромаштво, жеља, страх, дете.

ДЕТИЊСТВО У ПРОЗИ ИВЕ АНДРИЋА

У свом прозном стваралаштву Иво Андрић је често био инспирисан детињством, животом, бригама и проблемима младих људи. Детињство Андрићевих дела је предворје живота, време када се деца упознају са разним животним проблемима. Андрићеве приче за децу нису идеализација детињства. Јунаци наслућују многе противуречности живота, људске стрепње и обмане, али и потребу да се супротставе свему што нарушава радост играња и лепоту живљења (Милатовић 2007: 43–46). Приповетке Иве Андрића нису писане наменски за одређену публику, што се односи и на приповетке које тематизују детињство и нису намењене деци као посебном делу публике. Поједине се могу сврстати у књижевност за децу, јер су деца главни јунаци а детињство централна тема. Приликом приређивања *Сабраних дела Иве Андрића* средином двадесетог века, Петар Џаџић и Мухарем Первић

solasabilja@gmail.com

објединили су приповетке у неколико томова на основу тематских подударања, те су томове насловили према приповеци која репрезентује дати тематски круг. Приповетке о детињству, у којима су главни јунаци деца, окупљене су у збирци *Деца*. Ове приповетке нису намењене деци млађег узраста, али их ученици старијег узраста могу сасвим добро тумачити, те су деценијама саставни део школске лектире (Алексић 2023: 232). Збирка приповедака *Деца* објављена је 1963. године у оквиру девете књиге *Сабраних дела Иве Андрића*. Главни јунаци ових приповедака нису безбрижна и срећна деца, већ беспомоћна, сама, незаштићена, сиромашна, прерано гурнута у вртлог живота и борбу за личну егзистенцију. „Приповетке су испуњене тајанственом мудрости и емотивним набојем које у своме карактеру носе Андрићеви јунаци" (Милинковић 2014: 208) и спадају у прозу која кратком формом даје уметничку слику великих, озбиљних егзистенцијалних проблема којих, у нашем случају, нису поштеђена ни деца.

Једна од особина већине приповедака у збирци *Деца* односи се на приповедачку акцију коју покреће дечја свест. „Страхови, кривица, грех, отеловљени су у овом делу као саблазни пратиоци осећајности књижевних јунака, без којих би ови сношљивије и подношљивије живели, али без којих би њихови и онако празни животи постали ништавни" (Џаџић 1996: 293). У једној општој несрећи, у свету осуђеном да траје срастао са немирима, сиромаштвом тела и духа, ратовима, поразима, злом, та „инфантилна и пасивна хумана свест" јесте танка нит која одржава људско над тамним понором бесмисла и зла (Прелевић 1989: 15). Радован Вучковић истиче да, када је носилац приповедне динамике дечја свест, онда се уметнички процеси у приповедачкој структури одигравају на два нивоа и имају два значења: оно непосредно значење које може имати дечја психа по себи и рефлекс тог значења у оквирима једног општег алегоријског смисла (Вучковић 2011: 275). Андрић је у послератним приповеткама први прави песник људске судбине у приповеци који је нашао пут којим локалне теме, не исцрпљујући се у локалном значају, избијају на ширину универзалности. Андрићево осећање света је одређено извесном загонетном мудрошћу, једном спонтано-поетском егзистенцијалном филозофијом (Џаџић 1965: 27). Све Андрићеве приповетке испуњене су јаким мисаоним, емотивним и психолошким набојем који је усредсређен на кључна питања живота (Ћендић 2022: 33). Проблеме са којима се деца срећу у процесу одрастања и спознавања живота и света аутор истиче тако што усмерава приповедање ка унутрашњим преживљавањима својих јунака, чиме сугерише да се и прве патње, разочарања, болови превазилазе без подршке родитеља и ближњих, да је човек, било дете или одрастао, у суштини сам, иако може живети окружен људима (Алексић 2023: 238).

У приповеткама „Кула", „У завади са светом", „Мила и Прелац", „Деца", „Прозор", „Књига", „На обали", „Змија", „Панорама", „Излет", описујући прве

дечје доживљаје и прва животна искуства, који понекад кроз сећања прате човека до смрти, аутор показује да савршено познаје психу и деце и одраслих, те да неумитни закони живота не штеде ни дете ни одраслог. Из њих избија поражавајућа истина о томе како врлина доноси патњу, како се из љубави рађа бол, како се доброта награђује лошим. Андрићеви јунаци – деца – питају се зашто се добијају батине када се не почини кривица („Прозор”), зашто књига за којом се толико жуди не доноси радост него бол („Књига”), зашто су другови бесомучно тукли недужног дечака Јеврејина и презрели оног који није желео да туче („Деца”), зашто је девојчица очевом сабљом ошинула по грудима у њу заљубљеног дечака, а пољубац поклонила другом, који га није очекивао („На обали”), зашто је тетка Мила плакала за лошим момком („Мила и Прелац”). У првим дечјим доживљајима аутор је тражио зачетке оних чудних душевних траума и показао да људске патње имају своје порекло, почетак и ток. Средишњи мотиви Андрићевог стваралаштва, страх и страдање (Бојанић Ћирковић 2022: 204), заузели су своје место у приповеткама ове збирке. Креирајући специфични уметнички свет, аутор сугерише да је процес спознаје природе света често праћен страхом, јер свет није створен према човековим потребама и често му се супротставља, без икакве кривице појединца.

Поједини страхови који се јављају у детињству могу бити неосновани или хиперболисани, као што је случај са страховањем јунака у приповеци „Књига”. Реч је о једном дугом, великом, паралишућем страху који се на крају показује као беспотребан. Основни покретач страха је ненамерно оштећена позајмљена књига из школске библиотеке. Приказивање унутрашњих болова и патњи на нивоу читаве збирке *Деца* најкомплексније је уобличено у психолошкој приповеци „Књига”, која има одлике психолошке приче о великом страху. Приповетка је студија једног новог вида „заваде са свијетом” у којој је писац сконцентрисао нешто од чега се може развити психолошка драма, поетско истраживање душевног стања (Филиповић 1976: 231).

АНДРИЋЕВА „КЊИГА” У ФИГУРАТИВНОМ ГОВОРУ

У овом раду истражујемо фигуру, вишезначност мотива књиге у истоименој приповеци. Термин ’фигура’ (лат. *figura* – облик, лик) потиче из античке реторике у којој је означавао изражајну, несвакидашњу употребу језика. Фигуративни говор односио се на разноврсне облике пренесеног значења и одступања од уобичајеног смисла речи. Метафору, као оличење песничког изражавања, која је постала предмет лингвистичких, филозофских и семиотичких дисциплина, оптерећену различитим приступима, данас је немогуће једноставно, прецизно и јасно дефинисати. Пол Рикер у студији

Жива метафора наглашава да се фигуративност тумачи као истовремено нарушавање и поштовање постојећих логичких односа координације и субординације у језику. У традиционалној науци о књижевности израз *фигура*, *τροπ* означавала је тумачење књижевноуметничког израза као одступања од дефинисаних значења и устаљених веза и била је ограничена на тумачење поезије. У другој половини XX века термин добија шире значење и примењује се у истраживањима прозних дела. Фигура сада не обухвата само значење речи, већ упућује и на начине структурирања временских односа у наративном тексту. У ставовима и истраживањима Пола Рикера показује се да се третман фигуре може применити на област тумачења прозе, те фигуративност није само конституент приповедачког говора и књижевне слике света, већ и саме теоријске мисли која тај говор покушава да опише. Рикер уместо фигуре речи метафоричку транспозицију значења објашњава полазећи од фигура мисли (реченице и приче) и тако покушава да разуме структуру метафоре (Рикер 1981: 26–27).

Тема приповетке је наговештена у самом наслову приче – „Књига", док је главни, неодвојиви мотив од теме страх. Сиже приповетке је сасвим једноставан: дечак са нестрпљењем чека да се упише у трећи разред гимназије (данашњи седми) јер тиме стиче право да користи књиге из школске библиотеке. Ишчекивање и први сусрет са библиотеком претвара се случајно у немили догађај. Све што се наводи о ученику јесте да се презива Латковић, да је ученик трећег разреда гимназије, дакле има тринаест или четрнаест година. Дечак тог узраста је склон промени расположења због осетљивих година у којима је. Међутим, на свеукупно понашање утичу, показује се, и социјални фактори (Николић 2022: 345). Дечак је дуго ишчекивао тренутак када ће му бити дозвољено да прошири своје интелектуалне и емоционалне хоризонте уласком у школску библиотеку. Књиге, учење, школовање, били су излаз, спас једном сиромашном детету, које је било спремно да издржи сав терет школовања.

Први сусрет са библиотеком и библиотекарем био је мимо свих јунакових очекивања. Чаролију ишчекивања и радост што ће моћи да користи књиге, да чита више, да се отисне, потпомогнут сопственом маштом и уметничком вештином бројних аутора, у неки сасвим другачији свет, свет знања, забаве, другачијих времена, простора, односи непријатни професор – библиотекар. Горчину првог утиска појачаће и невоља са књигом, оштећење корица, која ће дечаку приликом силаска низ степенице испасти из руке. Тај тренутак је почетак душевног пакла за малог јунака. До краја семестра јунака не напушта страх од свих могућих нежељених последица због оштећења књиге. Сва душевна патња дечака обликована је уз помоћ интроспекције и читаво тежиште приповетке није на спољним догађајима, којих нема, већ на унутрашњој драми (Панић Мараш 2019: 36). На самом почетку приче аутор

наговештава догађај да би се касније сконцентрисао на преживљавања јунака, који полако добија свој психолошки профил, постаје особа одређена немилим догађајем и друштвеном средином (Николић 2022: 346).

Дечак непрестано страхује. Књига, библиотекар и тренутак враћања књиге претварају се у мору, трауму, опсесију. Дечак постиже лоше резултате у учењу, физички пропада, расејан је и повучен. Преживљава праву драму, коју нико из околине и не примећује, изузев делимично једног наставника. У мислима се ређа низ нежељених расплета. Казна, забрана коришћења књига, јавна срамота, избацивање из школе. Страх се увећава до тог нивоа да дечак размишља и о смрти као једином начину да се избегне казна за коју је мислио да ће засигурно добити. Страх га ниједног тренутка не напушта. Он пати, моли се, размишља о могућем пожару који би уништио школску зграду, ствари, књиге. Дечак је у својим проблемима потпуно сам. Не постоји особа, вршњак, наставник, било ко коме би се ученик могао поверити, ко би га саслушао, покушао заједно са њим да реши проблем. Књига као вољени предмет поприма обележје трауме, тачније опасности. Књига, читање, школа јесу трауме бројним ученицима који школу доживљавају као нужно зло и који заиста не воле ни учење, ни читање, ни књижевност. Овде је, ипак, реч о дечаку чији је највећи школски проблем до тренутка првог уласка у библиотеку био што је сиромашан и што је сиромаштво упадљиво и на неки начин јавно назначено. Књига, као уџбеник, има улогу маркера сиромашних под маском хуманог потеза школе. Још једна ситуација којом аутор даје уметничку слику детињства у потпуно другачијем светлу у односу на стереотипне представе у бројним делима намењеним деци (Алексић 2023: 238). Дановоћно страховање од реакције библиотекара у тренутку враћања књиге протиче мимо свих јунакових очекивања. Дечак је на све помишљао само не на то да ће расејани наставник једноставно одложити књигу, избрисати задужење и прозвати следећег ученика.

ДЕЧАКОВА „ЕКСПЕДИЦИЈА У ПОЛАРНЕ КРАЈЕВЕ”

Андрићев јунак је специфично дете, дете које изнад свега цени и воли књиге. Са нестрпљењем и огромним узбуђењем очекује дан када ће му царство књига из школске библиотеке бити доступно и жали што може да узима само по једну књигу. Замишља бројне могуће садржаје у којима ће уживати док буде читао. Дечак је сиромашан и потпуно свестан свога положаја. Сиромаштво му нарушава самопоуздање. Одећа, изглед, немогућност куповине слаткиша, писма која за њега нису написана, непрестано подсећају дечака на чињеницу да је сиромашан, да се та поразна истина не може никаквим напором, маневрима, сакрити од других. Књига није само образовно или

забавно штиво. Јунаку она на почетку приповетке представља жељу, предмет снова, радост ишчекивања. Међутим, у једном ширем контексту, на почетку приповетке књига као учило изазива двојака, амбивалентна осећања. У контексту школске праксе, књига је један од маркера који обележава сиромашне. На огласној табли школе почетком сваке године истичу се имена сиромашних ученика, који имају право на бесплатне књиге. Те излепљене, искрпљене, изгужване, ишаране, неуредне и прљаве књиге, дечак, међутим, није волео. Сваким погледом, додиром, отварањем покретале су у њему мисли о сиромаштву и тако прљаве, истрошене, масне, биле амблем сиромаштва.

Дуго очекивани први сусрет са библиотеком затроваће јунакове маштарије о свету књига, који ће му коначно бити доступан. Шаренило књига и свечаност тренутка упрљаће непријатни, хладни библиотекар и дечакова прва комуникација са њим. Књигом је дечак требало да најпре ублажи а можда и отклони монотонију, учмалост, једноставност и досаду живота, који се водио у његовом окружењу. Јунак је веровао у ту врсту моћи које доноси књига. Но, хладни библиотекар несналажљивом дечаку нуди, тачније баца, за почетак књигу *Експедиција у поларне крајеве*. Хладна школа, хладни професори, ледени библиотекар и књига о хладноћи, сугеришу хладноћу људског срца и света који људи сами стварају.

Једна младост, којој припада јунак ове приповетке, смештена је и уоквирена хладним зидинама гимназијске зграде, чиме аутор указује на тадашњи крути, затворени однос наставника према ученицима и потпуно одсуство емпатије. Исписивање имена ученика који имају право на бесплатне, већ коришћене, старе књиге, не изазива радост код ученика због хуманог потеза школе, већ стид. На табли се тако индиректно, ипак јавно, објављују имена ученика принуђених на половне књиге, тачније речено – сиромашних. Књига је средство које, захваљујући политици школе, сиромашнима даје знање, али одузима достојанство. Стара, масна, ишарана књига, туђа књига, при сваком отварању ће подсетити тренутног власника на разлог зашто је баш она у његовим рукама и он се никако неће радовати. Стара одећа, ледени зидови, мрачни ходници, хладни станови, намрштена лица, похабане књиге, сваког тренутка заривају своје канџе у срца младих људи, учећи их да жеђ за знањем није довољна да би се надарени појединац усправио и стабилно кроз живот ходао. Стаза по којој се сиромашни ученик креће, не би ли образовањем надоместио оно што пореклом није, кривудава је, трновита, непрегледна, неизвесна и болна. Младо створење ће морати поред учења да преживи терет сиротиње, која избија из мршавог тела, уплашених погледа, једних ситних кованица по џеповима, да би се јавно огласила као право на бесплатно коришћење књига.

КЊИГА – ОКИДАЧ СТРАХА

Дечак се боји професора библиотекара толико да га је осећање страха од тог човека потпуно савладало. Сва патња која га приморава да помишља и на смрт као решење свога безизлазног положаја произлази из страха. Страховање нарушава сан, те се дечак по сву ноћ преслишава у ком је тренутку најповољније да уђе у библиотеку, како да приђе професору и шта најпре да му каже. Непрестано му се враћају сцене како предаје оштећену књигу библиотекару. Како започети прву реченицу, размишљао је и мучио се.

Дуго чекана прва књига коју је добио у школској библиотеци загорчала му је живот и оног тренутка када је морао да је врати сломила дечаков унутрашњи свет. Из књиге у којој је дечак желео да пронађе срећу избијала је хладноћа и пустош. Помисао на оштећену књигу и сцену враћања књиге, библиотекарово запажање штете, ледила је дечаково тело.

Књига која је случајно испала из руке и постала видљиво оштећена, постала је предмет страха, ноћна мора, траума, опсесија. Дечак не само да крије тајну да је случајно оштетио књигу, већ крије и њу. Не чита је. Не жели да је види и страхује кад је види. Међутим, књига, иако сакривена и непрочитана, делује. Из скривеног кутка, невидљива за друге, она шаље вибрације изазивајући страх у најразличитијим видовима. Тако књига добија сасвим другу функцију. Уместо предмета који отвара врата духовној и интелектуалној комуникацији, она постаје објекат зла, предмет од којег се зазире и бежи, који се настоји потиснути јер шири страх и стрепњу, претећи да постане права животна катаклизма (Николић 2022: 347). Затворена и оштећена књига дечака води у експедицију спознавања страхова, премеравања дубина самоће, откривања бескраја неизвесности и трагања за нечим непознатим, што би ублажило патњу свакодневице. Дечак је познавао немаштину, сиромаштво, гледао је у свет ситих, тежио да у својој руци држи нову књигу блиставих корица и чистих страница.

Овом приликом књига није донела дечаку нова сазнања, забаву, маштарије, увид у неки далеки и другачији свет. Са страхом, донела је и осећај празнине у души, премор и касније неслућено чудо да се није ништа десило. Страховања и мучења била су беспотребна. Без обзира на сувишност и безразложност дечаковог страха, све што се десило за њега је било болно и мучно. Изненађење, пошто се ниједна од црних слутњи није остварила (библиотекар га је раздужио и незаинтересовано одложио књигу), потпуно га је избезумило. Није био у стању да нормално хода. Други дечаци су га готово изгурали из библиотеке док је он и на улици ишчекивао позив библиотекара да се врати, положи рачуне и сноси казну због оштећене књиге. Трауматични страх који је трајао месецима, одједном је нестао и са собом однео дечака, а оставио премореног, зрелог човека, који се, још увек у телу дечака, тетурао улицама као испребијани пас.

Како јунак потпуно прекида комуникацију са околином и ближњима, не намерава да се икоме повери нити потражи савет, он је изложен налетима страха. Страх је емоција која се јавља врло рано и он представља одговор, реаговање на ситуације које се процењују као опасне за појединца који није спреман да се супротстави датој опасности. Појављује се у различитим облицима као одговор појединаца различитих животних доба на ситуације које могу да га изазову. Када опасност која изазива страх траје, немоћ појединца да јој се супротстави постаје видљивија, страх кулминира и прелази у доживљај ужаса (Рот 1987: 180).

АНДРИЋЕВА ПОЕТИЧКА ОПРЕДЕЉЕЊА

Андрићева поетика, мајсторство приповедања, провокативно утиче на читаоца, који мора осетити управо оне особине на које је указао Драгиша Живковић, а то је приповедање уздигнуто својим вешто одабраним детаљима и сложеношћу интонације на ниво модерно структурираног уметничког језичког израза, у коме сваки детаљ добија своје дубље значење, а целовита слика неки свој даљи, надјезички, уметнички продубљени смисао. Андрићева проза изазива двојаки утисак: она је забавна и наизглед лако приступачна, и истовремено слојевита, пуна дубинских значењских токова, који извиру из „подтекста" или „надтекста", који као да зраче из текста. „Она је пластична, пуна рељефних слика и ликова, који се остварују чудесно богатом и живом језичком маштом аутора, а истовремено она је лелујава и дубински полифона, пуна надјезичких смисловитости и значења" (Живковић 1994: 299).

Андрић пише о страху који је потпуно паралисао јунака ове приче, онеспособивши га за свако деловање. Дечак није био спреман да се суочи са одговорношћу, али ни да подели било са ким свој проблем. Како се све више трудио да сакрије оно што га мучи, тако је страх растао. Једна безазлена ситуација се у свести јунака претвара у животну драму. Као покретачка тема приче, страх радњу усмерава од спољашњег ка унутрашњем плану. У свести јунака одиграва се психолошка драма, чији расплет пролази мимо свих предвиђања. Андрићев јунак до циља долази сам. Дуго жељена књига јунаку није донела радост већ осећај кривице, тескобе, очајање, страх, спознају свеопштег бесмисла у чијој креацији школа заузима посебно место. Терет мисли заражене страхом прекида незаинтересовани библиотекар у тренутку који је дечак месецима замишљао као смак света. Књига је предата библиотекару и одложена на гомилу других. Дечак је раздужен и ослобођен. Но, осећај олакшања није дошао. Дечаку се чинило да је прележао неку тешку заразну болест. Преморен и збуњен, није се радовао. Осећао је само празнину.

Завршна сцена приповетке, у којој дечак седи на сандуку у којем је толико дуго скривао оштећену књигу, метафорички осликава свако људско биће у сусрету са страхом или неком личном животном драмом. Неименовањем дечака постиже се универзалност, јер се у његовом лику може пронаћи сваки човек (Младеновић 2023: 248).

Да је мотиву књиге у овој приповеци дато посебно место наводи се у истраживању Марије Благојевић „Рукописна грађа приповедака Иве Андрића – реконструкција Нових приповедака”. Приповетка „Књига” се први пут појавила у часопису *Наша књижевност* 1946. године (Благојевић 2018: 15). У рукописној грађи открива се првобитни наслов „Први страх”. Променом наслова, аутор помера и перспективу и однос према јунаку. Књига има функцију описивања субјекта (дечака и његовог страха). Догађај који је представљен треба да репрезентује развој карактера. Увидом у садржај рукописне грађе закључује се да приповетка „Књига” указује на тип измена који условљавају положај субјекта и објекта приповедања. Штампани извор указује да неименовани јунак стоји као објект насупрот онога о чему се приповеда (књига). „Мотив књиге зато овде треба узети у бартовском смислу као велики зглоб *praxis*-а – желети, општити, борити се, због чега је централно место у нарацији припало језгру које је условило померање карактера, а опис његових својстава позиционирао управо на наведеним зглобовима радње” (Благојевић 2018: 21–23).

Књига *Експедиција у поларне крајеве* посматрана у симболичком кључу представља експедицију у неоткривене пределе дечакове душе, која је жељна светлости, топлине, нежне речи или погледа, разумевања, људскости. Библиотека, некада жељена просторија, својеврсни простор спаса, у дечаковој свести постаје уклета соба. У *Експедицији у поларне крајеве* огледају се школа, образовни систем и појединци на којима почива и који га негују. Поларне крајеве треба физички савладати, преживети и са много вештине остати у оскудном животу свевладајуће хладноће. Школу, коју описује дечак, такође треба преживети. У том простору царује хладноћа која избија из људи.

ЗАКЉУЧАК

Књига, некада преокупација, предмет интересовања, дуго сневани сан, преображава се у грозоморни, трауматични потрес душе и тела једног младог бића, које је у њој једино видело спас и излаз из монотоног, упросеченог, духовно осиромашеног живота. Трансформацију у објекат страха и стида врше управо они којима је помогла да се домогну до извесне позиције власти и моћи над младим светом. За све оне који због сиромаштва имају право на бесплатне, коришћене књиге, чија ће имена бити исписана јавно на табли,

она је предмет стида. За све радознале обожаваоце библиотеке она је предмет страха, јер између ученика и књиге стоји намрштени, неугледни, нељубазни библиотекар и низ могућих увреда и надимака које несебично ученицима дели. Дечаку који ју је оштетио зауставља живот, који се сав претвара у једну мисао и једну сцену враћања оштећене књиге и свих могућих последица. У објекат страха, презира, мржње књигу трансформишу лоши педагози, којих није мало и који вредност књиге, знања, свог позива дефинитивно не препознају, а о којима аутор у вишеслојности свога текста са мало речи говори много. Основно значење књиге је у другом плану и аутор готово да не посвећује пажњу књизи као училу, виду забаве, предмету који ученицима служи највише у образовне сврхе, путем којег се урања у уметнички свет писане речи, који је додатно помагало за даљи процес самообразовања. Књига се обликује у негативном светлу, које ће засенити онај сјај у коме дете види пут и спас. Жеља за образовањем и књигом дечака води најпре у амбис стида, затим се као мисао о праву на библиотеку пробија као светлост и нада, која би ублажила терет стида. Уместо тога, она је најпре стресор, траума, опсесија, разлог страха, пропадања, симбол школског живота и немилог окружења, лекција, али не књишка већ животна. Јунак Андрићеве приповетке, жудећи за књигом која би му отворила другачије светове, обогатио је свет страха, мучно се упознао са безразложним страхом, спознао сопствену самоћу, започео опроштај од детињства и закорачио у ледени окружујући свет, чије се законитости морају познавати да би се знало како да се у животу препозна или пронађе радост, срећа, љубав и у свему томе ужива и како да се поново устане и хода када живот без разлога и милости обара.

ИЗВОР

Андрић (1963): Иво Андрић, „Деца", *Сабрана дела Иве Андрића*, књ. 9, Београд: Нолит.

ЛИТЕРАТУРА

Алексић (2023): Милан Алексић, Андрићеве приповетке о деци и детињству, *Књижевности и језик*, LXX/2, Београд: Филолошки факултет, 231–241.

Благојевић (2018): Марија Благојевић, Рукописна грађа приповедака Иве Андрића – реконструкција Нових приповедака, *Дело Иве Андрића*, CLXX/30, Београд: Српска академија наука и уметности, 383–398.

Бојанић Ћирковић (2022): Мирјана Бојанић Ћирковић, Стратегије читања приповетке „Деца" Ива Андрића, *Andrićeva pripovijetka = Andrics Erzählung*, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 201–220.

Вучковић (2011): Radovan Vučković, *Proza srpske avangarde*, Beograd: Službeni glasnik.

Живковић (1994): Драгиша Живковић, *Европски оквири српске књижевности*, књ. 5, Београд: Просвета.

Милатовић (2007): Вук Милатовић, Загонетка детињства, *Књижевност за децу и младе у књижевној критици*, књига 2, Алексинац: Висока школа струковних студија за васпитаче.

Милинковић (2014): Миомир Милинковић, Иво Андрић, *Историја српске књижевности за децу и младе*, Београд: Bookland, 208–216.

Младеновић (2023): Шана Младеновић, Страх као покретачка тема у одабраним Андрићевим приповеткама („Књига” и „Аска и вук”), *Липар: часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, XXIV/80, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, 241–253.

Николић (2022): Andrijana Nikolić, Andrićevih 5S (strahovi, slutnje, samoće, snovi i smrt) u noveli „Knjiga”, *Andrićeva pripovijetka = Andrics Erzählung*, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 339–355.

Палавестра (2012): Предраг Палавестра, *Послератна српска књижевност (1945– 1970) и њена историја*, Београд: Службени гласник.

Панић Мараш (2019): Јелена Панић Мараш, Светлост као граница у Андрићевој збирци *Деца*, *Detinjstvo: časopis o književnosti za decu*, XLV/2, Novi Sad: Prosveta, 31–40.

Прелевић (1989): Rade Prelević, *Andrić i Krleža kao pisci detinjstva*, Banja Luka: Glas.

Рикер (1981): Paul Ricoeur, *Živa metafora*, Zagreb: GZH.

Рот (1987): Nikola Rot, *Opšta psihologija*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Ћендић (2022): Теодора Ћендић, Слика детињства у збирци приповедака *Деца* Иве Андрића, *Studenti u susret nauci – StES 2022: zbornik radova*, Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, 33–45.

Филиповић (1976): Vuk Filipović, *Delo Iva Andrića*, Priština: Jedinstvo.

Џаџић (1965): Петар Џаџић, Послератна српска приповетка, *Савремена проза*, Београд: Нолит, 21–37.

Biljana S. Soleša
Medical High School
Kruševac

MOTIF OF A BOOK IN THE SHORT HISTORY OF LONG FEAR IN IVO ANDRIĆ'S SHORT STORY "THE BOOK"

Summary: The paper examines the polysemy of the motif of the book in Ivo Andrić's short story "The Book". Specific features of Andrić's depiction of childhood in the short story collection *Children* are presented in the introductory part of the paper. The central part of the paper offers a detailed analysis of the dominant motif – the book represents a social status (the use of second-hand books), a desire, an enthusiasm, a dream, a trauma, and a fear. The main character, a poor schoolboy, eagerly awaits the moment when he will be able to use the school library free of charge. Due to an unfortunate accident, the fulfilment of his wish turns into a trauma. The paper explores the theme of fear and trauma caused by the unintentional, accidental damage to the book, as well as the narrative strategies employed. Based on the analysis, it can be concluded that the book in the story does not appear as a learning tool or a form of entertainment, but rather as a status symbol – an emblem of the poor and the rich, a guide to different worlds, an object of desire, and a source of fear.

Keywords: book, poverty, desire, fear, child.